

NS-barna og de storslagne feiltakelser

Av Ole Wilhelm Klüwer, Oslo

Gutten fra Gimle kom ut høsten 1993 som det første dokument om NS-barnas vanskeligheter i etterkrigs-Norge. Først og fremst gir forfatteren Eystein Eggen en personlig skildring av seg selv – strukket som han er mellom foreldrenes forsvunne verden og det seirende samfunnets idealer. Men han berører også andre NS-barn, og han nevner i den anledning svært mange navn. Dermed er boka hans et dokument for en hel skare som har fått sine foreldre og sin slekt stemplet, med forståelige traumatiske konsekvenser for barns sinn.

Av enkle grunner har NS-barna vært et ikke-tema i femti år. Bare tyskerunger har blitt sentimentalt krydder i flere nyere romaner.

Den 12. september kommer det en kritikk i *Nationen* av Eggens bok, skrevet av Ivar Bakke. Jeg tror han vil at den skal virke sviende. Etter femti år er det på tide at NS-ungene blir voksne – og går tilbake til den tausheten hvor de egentlig hører hjemme. Dette synes å være Bakkes grunntanke. Kan man ikke gå opp grensegangen mellom fascisme og sunne holdninger, mellom blomster og skitt, så får disse ungene la pennen ligge.

Her har Bakke en misjon. Kan han selv, eller kan han fortelle hvem som er i stand til å vise oss den riktige veien gjennom historien, slik at ingen lenger behøver å ta katastrofalt feil? Bakke vet veldig godt at oppgavene er uendelige. Han har nok også noe å si til Stalins barn, i tilfelle disse ikke klarer den viktige grenseoppgangen.

Det kan være på sin plass å tenke litt over begrepet NS-barn. De er barna til NS-medlemmer som ble straffet gjennom rettsoppgjøret. Barna opplevde straffen både materielt og mentalt. Noen sier at barna hadde det verre enn foreldrene. Kanskje trenger *Nationens* lesere et eksempel: Min bror og jeg var gårdbrukersønner i Østerdalen. Far ble dømt til ni års

fengsel, omtrent like lenge som storadmiral Dönitz, som ble Det Tredje Rikets fører da Hitler døde. Min gravide mor med et barn på ett og et halvt år ble regelrett hevet ut fra gården. Hadde vi bare kunnet starte et nytt liv et annet sted! Men dette var svært vanskelig så lenge NS-folk var forfulgt og i praksis hadde arbeidsforbud. Vi fikk bo i en liten hytte i en skråning nedenfor gården, og gikk forbi denne hver dag for å hente post og kjøpe melk. Straffen var til å ta og føle på – også for barna.

Hvordan ble det når disse barna ble voksne på slutten av 60-tallet? Da hadde vi selvfølgelig nytt godt av sosialdemokratiets velferdssamfunn. Vi fikk gå på skole, og noen fikk også fortsette på universitetet. Men nå ble den mentale klemmen hardere. For vi kunne ikke si hvem våre foreldre var og fortelle fritt om barndom. Vår oppvekst og vår ungdom besto i å skjule hvem vi var. Kriminalitetsstemplet var å finne i alle lærebøker, og landsforråder var språkets sterkeste skjellsord.

Denne barndommen som vi aldri har kunnet leve naturlig med eller bli fortrolige med, har vi så prøvd å fortrenge, eller overfokusere. Vi er opphengt i barnet i oss, fordi vi hvileløst prøver å finne et ståsted i historien, akkurat slik barn og ungdom prøver. Uttrykket «NS-barn» peker på de barna som aldri fikk bli naturlige og voksne fordi de aldri fikk lov til å si hvem de var. Dermed fikk de ikke naturlig fri seg fra foreldrebindingen gjennom sunt generasjonsoppgjør. Kommunistfamilier kjenner ikke kraften i vårt press. Det har ikke i Norge vært kriminelt å være kommunist. Derfor kan man ikke snakke om kommunistbarn – heldigvis for dem.

Så kommer Bakke med sin kritikk der man mener NS-barn skal skrive sylkvasst om nazisme – gå opp en klar grensegang mellom det gode og det onde i nyere historie – eller la skrivingen være. Han krever av oss at vi er like klarsynte som professor Furre.

Men hvorfor får vi ikke lov til å skrive om vår barndom og prøve å finne klarhet i alle de brokker vi sitter med av våre foreldres forsvunne verden? Dette var Eggens prosjekt, og det interesserer ikke Bakke. NS-barna hopper han elegant over for å gi seg i kast med det enkle og greie: Skille klinten fra hveten i historien.

Hvem klarer dette i vårt brogete århundre? Professorene Furre og Galtung? Det Norske Arbeiderpartiet? Churchill? De gjenlevende NS-medlemmene? Ivar Bakke og *Nationen*?

De gode nordmennene, som Bakke sikkert føler seg som en av, har i femti år drevet med sin diabolisering av NS. Hvilken grenseoppgang er det da som er så viktig i dag? Kan det være at samfunnet forandrer seg, og at sosialdemokratiet begynner å få sans for tradisjonene? Kan det være frykten for det gamle som driver Bakke til å svette seg til sin anti-fascisme?

Sett at tidas prosjekt nettopp er å finne blomstenes tilknytning til skitten, å finne barnet som forsvant med badevannet i renvaskingen etter krigen! Da er Bakke og *Nationen* kommet i utakt med tida. Da skjønner jeg hans harme, at den er ensbetydende med nervøsitet. For det blir vanskelig for Bondepartiet på femtiende året å fortrenge det gamle Bondepartiets bedre sider. Tida er svanger med nye storslagne feiltakelser.

107452

(Forut for denne artikkel var det skrevet en kritikk av Eggens bok i *NATIONEN* den 12/9-49. Kritikken var skrevet av Ivar Bakke, våg.)